

Sygn.akt III AUa 321/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 listopada 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Alicja Sołowińska (spr.)

Sędziowie: SA Teresa Suchcicka

SA Sławomir Bagiński

Protokolant: Magda Małgorzata Gołaszewska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 15 listopada 2017 r. w B.

sprawy z odwołania A. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o zwrot nienależnie wypłaconych świadczeń

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 7 marca 2017 r. sygn. akt IV U 51/17

I. zmienia zaskarżony wyrok i oddala odwołanie;

II. zasądza od A. S. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za II instancję.

SSA Sławomir Bagiński SSA Alicja Sołowińska SSA Teresa Suchcicka

Sygn. akt III AUa 321/17

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. decyzją z 30.11.2016 roku, znak: PP/6/023019114, na podstawie art. 138 ustawy z 17.12.1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z art. 26 ust. 1 ustawy z 30.10.2002 roku o ubezpieczeniu społecznych z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, stwierdził, że A. S. pobrał nienależne świadczenia za okres od 1.01.2015 roku do 30.09.2016 roku w łącznej kwocie: 38.913,32 zł z tytułu osiągniętego przychodu. Jednocześnie zobowiązał A. S. do zwrotu wskazanych świadczeń.

Od powyższej decyzji odwołanie złożył A. S. wnosząc o ustalenie, że po jego stronie nie istnieje obowiązek zwrotu wypłaconego świadczenia oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Zaskarżonej decyzji zarzucił:

1. błędne ustalenie przez organ rentowy, że odwołujący od 1.01.2015 roku osiąga przychód z tytułu zatrudnienia, podczas gdy odwołujący od tego dnia otrzymywał wynagrodzenie jedynie z tytułu pełnienia funkcji członka Rady Nadzorczej Miejskiego Przedsiębiorstwa (...) sp. z o.o. z siedzibą w O.,
2. błędną wykładnię art. 104 ust. 1 i 2 ustawy z 17.12.1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z art. 26 ust. 3 ustawy z 30.10.2002 roku o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, poprzez przyjęcie, iż otrzymywanie wynagrodzenia z tytułu pełnienia funkcji członka rady nadzorczej stanowi przychód z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego.

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie podnosząc w uzasadnieniu, że zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 22 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych istnieje obowiązek podlegania do ubezpieczeń społecznych członków rad nadzorczych wynagradzanych z tytułu pełnionej funkcji. W związku z tym jest to tytuł powodujący zmniejszenie lub zawieszenie emerytury lub renty, na zasadach określonych w ust. 3-8 oraz w art. 105, ponieważ jest to przychód z tytułu działalności, która podlega obowiązkowi ubezpieczenia społecznego. Za bezzasadne należy uznać twierdzenie odwołującego, że wynagrodzenie z tytułu pełnienia funkcji członka rady nadzorczej nie powoduje utraty prawa do zbiegu emerytury z rentą z tytułu wypadku przy pracy. Działalność taką należy uznać jako inną pracę zarobkową, o której mowa w art. 104 ust. 2 ustawy emerytalnej.

W dalszej części organ rentowy powołał się na uchwałę Sądu Najwyższego z 27.04.2005 roku, II UZP 1/05, zgodnie z którą prawo do pobierania emerytury w zbiegu z rentą z tytułu niezdolności do pracy w związku z chorobą zawodową jest wyłączone w przypadku osiągnięcia przez uprawnionego przychodu, z którym łączy się obowiązek ubezpieczenia społecznego, niezależnie od jego wysokości. Podsumowując organ ten wskazał, że otrzymywane przez skarżącego wynagrodzenie z tytułu członkostwa w Radzie Nadzorczej jest przychodem, o którym mowa w art. 26 ust. 3 ustawy z 30.10.2002 roku o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, w związku z czym wyłączone jest prawo do zbiegu świadczeń, co w konsekwencji powoduje u ubezpieczonego obowiązek zwrotu nienależnie pobranych świadczeń.

Sąd Okręgowy w Olsztynie wyrokiem z dnia 7 marca 2017r. zmienił zaskarżoną decyzję o tyle, że ustalił brak po stronie A. S. obowiązku zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 stycznia 2015 r. do 30 września 2016 r. w łącznej kwocie 38.913,32 zł oraz zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. na rzecz A. S. kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd ten ustalił, że odwołujący A. S., ur. (...), od 13.06.1995 roku posiada prawo do renty, początkowo inwalidzkiej, a obecnie z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy (na stałe), któremu uległ w dniu 15.12.1994 roku. Od 31.12.2011 roku ma także prawo do emerytury. W okresie od 1.01.2012 roku przysługiwał skarżącemu zbieg prawa do świadczeń tj. wypłacano mu 100% emerytury i 50% renty wypadkowej (art. 26 ust. 1 ustawy wypadkowej).

Świadczenie rentowe ubezpieczonego było wielokrotnie podwyższane i waloryzowane. Także decyzje przyznające prawo do renty na dalsze okresy (pkt. VI) zawierały pouczenie, że prawo do świadczenia ulega zawieszeniu albo świadczenie to ulega zmniejszeniu w razie osiągnięcia przychodu z tytułu: zatrudnienia, służby lub innej pracy zarobkowej albo prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej oraz pobierania zasiłków: chorobowego, macierzyńskiego, opiekuńczego, wyrównawczego, świadczenia rehabilitacyjnego i wyrównawczego, dodatku wyrównawczego, a także wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy, w tym także za granicą, chyba, że umowy międzynarodowe w dziedzinie ubezpieczeń społecznych stanowią inaczej (decyzje k. 251, 299, 319, 336, 343 plik I akt ZUS). Pouczenie takie zawarte było również w decyzji dot. prawa wnioskodawcy do emerytury (decyzja k. 48-49 plik II akt ZUS). Wnioskodawca składał także oświadczenia o osiągnięciu przychodu, ze wskazaniem, że jego zamiarem jest osiągnięcie przychodu w wysokości nie powodującej zawieszenia lub zmniejszenia świadczenia (oświadczenie k. 337 plik I akt ZUS). Na blankietowym druku oświadczenia o osiągnięciu przychodu nie był wymieniony przychód z tytułu członkostwa w Radzie Nadzorczej .

Skarżący pełnił funkcję członka Rady Nadzorczej w Spółdzielni Mieszkaniowej (...) „ w okresie od czerwca 2008 r. do czerwca 2015 r. We wcześniejszym okresie pełnił także funkcję członka Rady Nadzorczej w Agencji (...). W placówce organu rentowego upewnił się wówczas, iż probiernie wynagrodzenia z tego tytułu nie będzie miało wpływu na pobierane z ZUS świadczenia.

W toku prowadzonego przez organ rentowy postępowania ustalono, że w okresie od 1.01.2015 roku do 30.06.2016 roku skarżący był członkiem Rady Nadzorczej Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w O. oraz w okresie od 1.08.2015 roku do 30.09.2016 roku był członkiem Rady Nadzorczej (...) Sp. z o. o. w O.. Pismem z 28.11.2016 roku (...) Sp. z o.o. poinformował organ rentowy, że skarżący nie został wyrejestrowany z ubezpieczenia społecznego z tytułu pełnienia funkcji członka Rady Nadzorczej, ale za 10/2016 roku i 11/2016 roku nie otrzymał wynagrodzenia.

Wobec osiągnięcia przez odwołującego przychodu z racji pełnionych funkcji Zakład Ubezpieczeń Społecznych uznał, że od 1.01.2015 roku nie przysługuje mu prawo do zbiegu świadczeń. Łączna kwota pobranych przez ubezpieczonego świadczeń z tego tytułu za okres od 1.01.2015 roku do 30.09.2016 roku wyniosła: 38.913,32 zł. W tym stanie rzeczy organ rentowy mocą zaskarżonej decyzji stwierdził, że A. S. we wskazanym okresie pobrał nienależne świadczenia (z tytułu osiągniętego przychodu) i zobowiązał go do ich zwrotu.

Wynagrodzenie wypłacane w spornym okresie z tytułu członkostwa w Radzie Nadzorczej związane było z udziałem w posiedzeniach Rady Nadzorczej. Posiedzenia w obu Radach Nadzorczych zwoływane były średnio raz w miesiącu.

W tak ustalonym stanie faktycznym sprawy Sąd I instancji uznał odwołanie za zasadne.

Sąd powołał się na przepis art. 84 ust. 1 i 2 ustawy z 13.10.1998 roku o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. 2016, poz. 963 ze zm.) zgodnie z którymi osoba, która pobrała nienależne świadczenie z ubezpieczeń społecznych, jest obowiązana do jego zwrotu wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego. Za kwoty nienależnie pobranych świadczeń uważa się: świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie prawa do świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do ich pobierania; oraz świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzania w błąd organu wypłacającego świadczenia przez osobę pobierającą świadczenia. Podobną regulację zawiera art. 138 ust. 2 ustawy z 17.12.1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Z powyższych przepisów wynika, że jeżeli świadczenie było wypłacone bez podstawy prawnej, a pobierający świadczenie był odpowiednio pouczony, to świadczenie jest nienależne i podlega zwrotowi.

Sąd Okręgowy stwierdził, że odwołujący był wielokrotnie pouczany, że prawo do wypłacanych mu świadczeń ulega zawieszeniu albo świadczenie to ulega zmniejszeniu w razie osiągnięcia przychodu z tytułu: zatrudnienia, służby lub innej pracy zarobkowej albo prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej oraz pobierania zasiłków: chorobowego, macierzyńskiego, opiekuńczego, wyrównawczego, świadczenia rehabilitacyjnego i wyrównawczego, dodatku wyrównawczego, a także wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy [...] – (vide pkt. VI pouczeń k. 251v, 299v, 319v, 336v, 343v plik I i k. 48v-49 plik II akt ZUS).

Jego prawo do zbiegu wypłacanych mu świadczeń tj. 100% emerytury i 50% renty wypadkowej wynikało z przepisu art. 26 ust. 1 i 3 ustawy z 30.10.2002 roku o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. 2015, poz. 1242 ze zm.). Prawo to jednak doznaje ograniczenia zgodnie z przepisem art. 26 ust. 3 ustawy wypadkowej, w myśl którego powyższego przepisu nie stosuje się jeżeli osoba uprawniona osiąga przychód powodujący zawieszenie prawa do świadczeń lub zmniejszenie ich wysokości określony w ustawie o emeryturach i rentach z FUS, niezależnie od wysokości tego przychodu.

Powyższe oznacza, że świadczeniobiorca traci prawo do renty powiększonej o połowę emerytury albo emerytury powiększonej o połowę renty w przypadku osiągnięcia jakiegokolwiek przychodu powodującego zawieszenie lub zmniejszenie prawa do świadczeń.

Natomiast prawo do emerytury lub renty ulega zawieszeniu lub świadczenia te ulegają zmniejszeniu, w razie osiągnięcia przychodu z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego oraz z tytułu służby, przy czym, za działalność podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia społecznego uważa się zatrudnienie, służbę lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie pozarolniczej działalności (art. 104 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS).

W tym stanie Sąd I instancji stwierdził, że zasadność odwołania uzależniona była od ustalenia w pierwszej kolejności czy wynagrodzenie osiągnięte przez odwołującego w spornym okresie z tytułu pełnienia funkcji członka Rady Nadzorczej było przychodem z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, a zatem z tytułu: zatrudnienia, służby, innej pracy zarobkowej albo prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej.

Powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego i stanowisko doktryny Sąd przyjął, iż członkostwo w spółdzielni mieszkaniowej czy też spółkach Skarbu Państwa za wynagrodzeniem (przykład wnioskodawcy) nie stanowi pracy zarobkowej z uwagi na specyfikę występującej więzi organizacyjno –prawnej. Samo uznanie osiąganego wynagrodzenia za przychód w rozumieniu przepisów ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych (art. 4 pkt 9) ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych) o takim charakterze nie świadczy. Za przychód uznawany jest przecież także otrzymywany zasiłek dla bezrobotnych.

Niezależnie od powyższego, nawet gdyby uznać, że uczestnictwo w sesjach rady nadzorczej stanowi jednak inną pracę zarobkową w rozumieniu art. 104 ust. 1 i 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, to zwrot świadczeń uznanych za nienależne jest możliwy jedynie w przypadku, gdy świadczeniobiorca został dostatecznie pouczony o braku prawa do pobierania świadczenia. Ważny jest stan jego świadomości , czy w dobrej wierze pobierał otrzymywane świadczenie.

W tym zakresie Sąd I instancji odwołał się do art. 138 ust. 2 ustawy z 17.12.1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Powołany przepis, ustanawiając obowiązek zwrotu świadczenia przez osobę, która pobrała nienależne świadczenie, wskazuje istotną cechę nienależnie pobranego świadczenia w ujęciu ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (podobnie jak w ustawie emerytalnej), określając ją jako differentia specifica, tj. świadomość (złą wiarę) osoby pobierającej świadczenie co do nieprzysługiwania tego świadczenia w całości lub w części od początku albo w następstwie później zaszłych zdarzeń.

Sąd podkreślił, że warunkiem uznania świadczenia za nienależnie pobrane jest pouczenie o okolicznościach, których wystąpienie w czasie pobierania świadczenia powoduje jego utratę (w całości lub w części). Pouczenie musi być na tyle zrozumiałe, aby pobierający świadczenie mógł je odnieść do własnej sytuacji. Ponieważ pouczenie dotyczy zmian w stanie faktycznym i prawnym w stosunku do stanu istniejącego w dacie przyznania świadczenia, pobierający świadczenie musi mieć możliwość skonfrontowania zmian, jakie zaszły w jego przypadku, z treścią pouczenia (wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 19.05.2016 roku, III AUa 678/15; wyrok Sądu Najwyższego z 3.02.2016 roku, I UK 63/15).

Obowiązek zwrotu świadczenia obciąża więc tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze, mając świadomość jego nienależności. Dotyczy to zarówno osoby, która została pouczona o okolicznościach dotyczących braku prawa do pobierania świadczenia (art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), jak i osoby, która uzyskała świadczenie na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd organu wypłacającego świadczenie (art. 84 ust. 2 pkt 2 tej ustawy). Świadomość nienależności świadczenia może mieć źródło w pouczeniu udzielonym przez organ rentowy co do okoliczności powodujących konieczność zwrotu świadczenia bądź też może wynikać z zawinionego działania osoby, która spowodowała wypłatę świadczeń. Pouczenie osoby pobierającej świadczenie o okolicznościach powodujących ustanie

prawa do świadczenia albo wstrzymania wypłaty świadczenia w całości lub części ma doniosły charakter z uwagi na fakt, iż przesądza o świadomości ubezpieczonego pobrania świadczenia bez podstawy prawnej. Powinno ono zawierać informację o okolicznościach, których wystąpienie spowoduje brak prawa do świadczenia lub wstrzymanie jego wypłaty w całości lub części oraz zobowiązanie powiadomienia organu rentowego o zajściu tych okoliczności. Obowiązek udzielenia pouczenia obciąża organ rentowy, który w przypadku sporu zobowiązany jest do wykazania skutecznego doręczenia prawidłowego pouczenia (wyrok Sądu Najwyższego z 11.08.2010 roku, II UK 79/10).

Pouczenie jest więc elementem konstrukcyjnym pojęcia nienależnego świadczenia, a jego brak czyni świadczenie wypłacone bez podstawy prawnej niezwracalnym. Obowiązek udzielenia pouczenia organ rentowy realizuje na różne sposoby, wśród których najbardziej rozpowszechnioną formę stanowi zamieszczanie szczegółowych pouczeń na drukach wniosków o świadczenia, bądź decyzji organu rentowego, w szczególności przyznających prawo do świadczenia. Zapoznanie się z właściwym co do treści i formy pouczeniem jest obowiązkiem świadczeniobiorcy. Osoba, która miała możliwość zapoznania się ze stosowną informacją, a zaniechała jego przeczytania, nie może zostać zwolniona z obowiązku zwrotu świadczenia.

Pouczenie nie może być abstrakcyjne i niekonkretne. Musi się odnosić do pobieranego przez uprawnionego świadczenia (wyrok Sądu Najwyższego z 10.12.1985 roku, II URN 207/85). Za należyte pouczenie można uznać tylko takie, które jest wyczerpujące i wyraźne. Pouczenie musi być zgodne z aktualnie obowiązującymi przepisami i zrozumiałe dla osoby, do której jest kierowane. O właściwym pouczeniu w zakresie braku prawa do pobierania świadczenia, w myśl art. 84 ust. 2 pkt 1 ustawy systemowej czy art. 138 ust.2 ustawy emerytalnej można mówić dopiero wówczas, gdy organ rentowy doprecyzował treść pouczenia w sposób czyniący je jasnym, czytelnym i zrozumiałym dla ubezpieczonego. W praktyce nie jest możliwe, aby organ rentowy odnosił pouczenie indywidualnie do każdego pobierającego świadczenie, nie da się bowiem przewidzieć, które z okoliczności przewidzianych w licznych przepisach wystąpią u danego świadczeniobiorcy. Wobec tego dopuszczalne jest przytoczenie przepisów określających okoliczności, których wystąpienie spowoduje brak prawa do świadczenia. Udzielona informacja musi być jednak zrozumiała i powinna umożliwiać pobierającemu świadczenie odniesienie jej do własnej sytuacji.

Wprawdzie w decyzjach doręczonych odwołującemu był on wielokrotnie pouczany, że prawo do wypłacanych mu świadczeń ulega zawieszeniu albo świadczenie to ulega zmniejszeniu w razie osiągnięcia przychodu z tytułu: zatrudnienia, służby lub innej pracy zarobkowej albo prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej oraz pobierania zasiłków: chorobowego, macierzyńskiego, opiekuńczego, wyrównawczego, świadczenia rehabilitacyjnego i wyrównawczego, dodatku wyrównawczego, a także wynagrodzenia za czas niezdolności do pracy, jednakże z jego treści nie wynika, że prawo do zbiegu świadczeń doznaje ograniczenia w przypadku osiągania przychodu z tytułu funkcji pełnionej w radzie nadzorczej. Treść tych informacji nie była na tyle wyraźna, by ubezpieczony uznał je za czytelne. Tym bardziej, że do końca 2014 roku przychody z tytułu zasiadania w radzie nadzorczej nie miały wpływu na prawo do zbiegu świadczeń.

W ocenie Sądu I instancji pouczenia zawarte w decyzjach o przytoczonej wyżej treści nie były na tyle zrozumiałe, by umożliwić A. S. odniesienie ich treści do własnej sytuacji.

Sąd dał wiarę twierdzeniom wnioskodawcy w zakresie braku świadomości co do konsekwencji wykonywania odpłatnie zadań członka rady nadzorczej. Pozostają one w spójności ze zgromadzonymi w sprawie dokumentami, w tym z reakcją wnioskodawcy wyrażoną na piśmie w odpowiedzi na decyzję organu o obowiązku zwrotu świadczenia. Skarżący wówczas podkreślał, iż zarówno sam fakt obowiązku zwrotu jak i jego wysokość jest dla niego dużym zaskoczeniem. (pismo z dnia 16 października 2016 r. k 355 akt ZUS plik I).

W ocenie Sądu, biorąc pod uwagę już samą rozbieżność w orzecznictwie Sądu Najwyższego w kwestii oceny prawnej członkostwa w radzie nadzorczej, nie można wymagać, by ubezpieczony zdmawał sobie sprawę, iż pełnione funkcje pozostają w związku z prawem do pobierania świadczeń zabiegowych.

Powyższe oznacza, że zawarta w tych decyzjach informacja nie jest pouczeniem wskazanym w ww. przepisach, rozumianym jako pouczenie o okolicznościach powodujących spełnienie przesłanek wskazanych w powołanym

przepisie. Tym samym powoduje to uznanie, że organ nie może obecnie na podstawie przepisów o zwrocie nienależnie pobranych świadczeń żądać ich zwrotu. Brak jest bowiem w przedstawionych przez organ dowodach potwierdzenia dokonania pouczenia wobec odwołującego o sytuacjach powodujących ustanie jego prawa do zbiegu świadczeń i wstrzymanie wypłaty jednego z nich. Tym samym żądane świadczenia nie stanowią świadczeń nienależnych w rozumieniu wskazanego przepisu.

W tym stanie rzeczy Sąd na mocy art. 477¹⁴ § 2 kpc orzekł jak w pkt. I wyroku.

O kosztach procesu Sąd orzekł w myśl zasady odpowiedzialności za wynik procesu wyrażonej w art. 98 kpc w związku z § 9 pkt. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22.10.2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. 2015, poz. 1804) – pkt. II wyroku.

Apelację od powyższego wyroku złożył Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O..

Skarżący zarzucił naruszenie prawa materialnego, tj. art.138 ust.2 pkt.1 ustawy z 17.12.1998r.o emeryturach i rentach z FUS poprzez zastosowanie wykładni stwierdzającej, iż ubezpieczony nie jest zobowiązany do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia.

Wskazując na powyższe skarżący wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i oddalenie odwołania ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Olsztynie do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest uzasadniona.

Z prawidłowych ustaleń Sądu Okręgowego wynika, iż A. S. jest uprawniony do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy (na stałe) jakiemu uległ 15.12.1994r. Od 31.12.2011r. (decyzja z dnia 6.04.2012r.) wnioskodawcy ustalono też prawo do emerytury, a od 1.01.2012r. pobiera świadczenie zabiegowe w wysokości 100% emerytury powiększonej o 50% renty wypadkowej. W okresie od 1 stycznia 2015r. do 30 czerwca 2016r. A. S. był członkiem Rady Nadzorczej Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w O., a w okresie od 1.08.2015r. do 30.09.2016r. członkiem Rady Nadzorczej (...) Sp. Z o.o. w O.. Z tego tytułu w spółce (...) otrzymywał wynagrodzenie w wysokości 910 zł miesięcznie, a w Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w 2015r. wynagrodzenie w kwocie 875 zł, a w 2016r. 925 zł miesięcznie. (k.71-73 akt ZUS).

W związku z osiągnięciem takiego dochodu Oddział ZUS decyzją z dnia 30.09.2016r. (k.352 akt emerytalnych) wstrzymał wnioskodawcy wypłatę renty wypadkowej od 1.11.2016r. powołując się na przepis art.26 ust.3 ustawy z 30.10.2002r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (dalej jako ustawa wypadkowa). W związku z ustaleniem, że wnioskodawca nie otrzymuje wynagrodzenia w spółce (...) decyzją z dnia 14.11.2016r. organ rentowy wznowił wypłatę renty wypadkowej od 1 listopada 2016r. Natomiast zaskarżoną w rozpoznanej sprawie decyzją z 30.11.2016r. zobowiązał A. S. do zwrotu nienależnie pobranego świadczenia w okresie od 1 stycznia 2015r. do 30 września 2016r. w kwocie 38913,32 zł.

Niewątpliwie przepis art.26 ust.1 ustawy wypadkowej daje podstawę do wypłacania osobie uprawnionej do renty wypadkowej oraz emerytury na podstawie odrębnych przepisów świadczenia zbiegowego tj. 100% jednego powiększonego o 50% drugiego. Jednakże prawo to, stosownie do przepisu art.26 ust.3 doznaje ograniczenia, wówczas gdy osoba uprawniona osiąga przychód powodujący zawieszenie prawa do świadczeń lub zmniejszenie ich wysokości określony w ustawie z 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej jako ustawa emerytalna) niezależnie od wysokości tego przychodu. Dla zastosowania art.26 ust.3 ustawy wypadkowej kluczowe jest zatem ustalenie, że osoba uprawniona do renty z tytułu niezdolności do pracy z ubezpieczenia wypadkowego oraz do emerytury na podstawie odrębnych przepisów, w okresie pobierania świadczeń zbiegowych osiąga jakikolwiek przychód rozumiany według zasad ustawy o emeryturach i rentach z FUS z którym łączy się obowiązek ubezpieczenia społecznego. Przepis art.26 ust.3 ustawy wypadkowej jest jednoznaczny w swej treści i użyte

w nim pojęcie „przychodu” nie oznacza tylko wynagrodzenie z tytułu stosunku pracy, lecz także przychód z tytułu aktywności określonej w art.104 ust.2 ustawy z 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z FUS i bez znaczenia pozostaje wysokość tego przychodu. Wynika z tego, że ustawodawca w art.26 ust.3 ustawy wypadkowej uzależnił występowanie prawa do zbiegu świadczeń od osiągnięcia przychodu, nie zaś od istnienia tytułu z którego jest on osiąganym.

Przychodem w rozumieniu art.104 ust.1 ustawy emerytalnej, który powoduje zawieszenie prawa do świadczeń lub zmniejszenie ich wysokości, jest przychód z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego, o którym mowa w ust.2 oraz z tytułu służby wymienionej w art.6 ust.1pkt 4 i 6. Zgodnie zaś z art.104 ust.2 tej ustawy, za działalność podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia, o której mowa w ust.1, uważa się zatrudnienie, służbę lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie działalności gospodarczej.

Z mocy art.6 ust.1 pkt. 22 ustawy z 13.10.1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają osoby fizyczne które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są członkami rad nadzorczych wynagradzanymi z tytułu pełnienia tej funkcji. W świetle art.9 ust.4 ustawy z 30.10.1998r. o s.u.s. osoby o których mowa w art.6 ust.1 pkt.22 mające ustalone prawo do emerytury lub renty podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym, a podstawę wymiaru składek stanowi przychód (art.18 ust.4 pkt.10 ustawy o s.u.s.) łącznie z kosztami uzyskania i kwotą podatku o których mowa w przepisach o podatku dochodowym od osób fizycznych.

W tym stanie prawnym skoro od 1 stycznia 2015r. A. S. osiągnął przychód w rozumieniu art.26 ust.3 ustawy wypadkowej, to niezasadnie pobierał na podstawie art.26 ust.1 tej ustawy świadczenie zabiegowe w wysokości 100% emerytury i 50% renty wypadkowej.

W tych okolicznościach należy stwierdzić, że pobierane przez skarżącego w spornym okresie świadczenie zabiegowe w sytuacji gdy osiągnął przychód z tytułu członkostwa w Radzie Nadzorczej Spółdzielni Mieszkaniowej (...) i (...) Sp. z o.o. w O. było świadczeniem niezależnie pobranym w rozumieniu art.138 ust.2 ustawy emerytalnej. Stosownie do ustępu 2 pkt. 1 tego artykułu, za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust.1 uważa się świadczenia wypłacane, mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub części, jeżeli osoba pobierająca świadczenie była pouczona o braku prawa do ich pobierania.

Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2005 r., III UK 63/05; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2016 r., I UK 63/15) zwrot „była pouczona o braku prawa” nie może być rozumiany dosłownie. Chodzi tu o klasyczne pouczenie, w którym organ rentowy informuje ubezpieczonego, że utraci prawo do świadczenia, gdy wystąpią okoliczności, które zgodnie z przepisami prawa spowodują utratę tego prawa. Pouczenie musi być na tyle zrozumiałe, by pobierający świadczenie mógł odnieść je do swojej sytuacji, jednak nie musi odnosić się do indywidualnie pobierającego świadczenie, gdyż nie da się przewidzieć, które z okoliczności wystąpią u konkretnego świadczeniobiorcy (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2005 r., I UK 136/04). Pouczenie może polegać na przytoczeniu przepisów określających te okoliczności, ale musi być na tyle zrozumiałe, aby ubezpieczony mógł je odnieść do własnej sytuacji (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 marca 2006 r., I UK 161/05; z dnia 10 czerwca 2008 r., I UK 394/07; z dnia 25 czerwca 2010 r., II UK 66/10). Zważywszy na funkcję, jaką pouczenie odgrywa w normatywnej konstrukcji nienależnie pobranego świadczenia, warunkiem uznania, że ubezpieczony pobrał takie nienależne świadczenie jest ustalenie przez sąd, że pobierający świadczenia wiedział (został pouczony) „o braku prawa do ich pobierania” (wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 września 2007 r., I UK 90/07).

Nie można podzielić stanowiska Sądu Okręgowego, że pouczenia organu rentowego o okolicznościach, które powodowałyby utratę prawa do świadczeń przyznanych A. S., były niejasne i nieprecyzyjne. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na fakt, iż 12 grudnia 2002 r. (k. 243 akt rentowych) odwołujący, jako osoba pobierająca rentę z tytułu wypadku przy pracy, został poinformowany o zmianie z dniem 1 stycznia 2003 r. ustawy z dnia 30 października 2002 r. w zakresie świadczeń zbiegowych (k. 106 akt rentowych), pomimo tego, że w tym czasie nie był jeszcze uprawniony do emerytury, a więc także świadczenia zbiegowego. Z informacji tej wynika, że z dniem 1 stycznia 2003

r. wchodziła w życie ustawa z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, która miała zachować możliwość pobierania dwóch świadczeń (renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową powiększonej o połowę emerytury albo emeryturę powiększoną o połowę renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową), ale wyłącznie dla świadczeniobiorców, którzy nie osiągnęli przychodu, bez względu na jego wysokość. W dalszej części informacji wyjaśniono, że do rent z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową będą miały zastosowanie zasady zawieszania prawa do rent lub zmniejszania ich wysokości w związku z osiąganiem przychodów, wynikające z ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 z późn. zm.). Organ rentowy zaznaczył, że przychodem powodującym zawieszenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem lub chorobą zawodową albo zmniejszenie wysokości świadczeń jest przychód z tytułu działalności podlegającej obowiązkowi ubezpieczenia społecznego oraz z tytułu służby. Za działalność podlegającą obowiązkowi ubezpieczenia społecznego uważa się zatrudnienie, służbę lub inną pracę zarobkową albo prowadzenie pozarolniczej działalności. W punkcie VI podpunkcie 1 tego pouczenia przypomniano m.in., że prawo do emerytury lub renty ulega zawieszeniu albo świadczenia te ulegają zmniejszeniu w razie osiągnięcia przychodu m.in. z zatrudnienia, służby lub innej pracy zarobkowej albo prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej.

Wprawdzie w treści pouczeń wymieniono rozmaite okoliczności skutkujące utratą bądź zawieszeniem prawa do świadczeń (w tym do świadczeń w zbiegu), jednak okoliczności te zostały zdefiniowane w sposób czytelny, wyraźny i niepowodujący trudności z przypisaniem ich do konkretnej sytuacji faktycznej. Pouczenia zawarte w informacji ZUS odebranej przez odwołującego w dniu 12 grudnia 2002 r. i w decyzji z dnia 6 kwietnia 2012 r. przyznającej emeryturę i świadczenia zabiegowe w dostatecznie jasno i precyzyjny sposób wskazywały na to, jakie okoliczności powodują wstrzymanie prawa do świadczeń w zbiegu i co stanowi przychód powodujący zawieszenie prawa do świadczeń lub zmniejszenie ich wysokości. Należy też podkreślić, że zgodnie stanowiskiem Sądu Najwyższego, które Sąd Apelacyjny podziela, organ rentowy ma obowiązek pouczyć ubezpieczonego o okolicznościach, których wystąpienie w czasie pobierania świadczeń powoduje utratę prawa do świadczeń, gdy wydaje decyzje przyznającą świadczenie. Nie ma natomiast takiego obowiązku przy wydawaniu kolejnych decyzji dotyczących przyznanego już świadczenia (np. dotyczących jego przeliczenia), chyba że zaszły zmiany prawa wpływające na prawo ubezpieczonego przyznane wcześniejszą decyzją lub gdyby treść decyzji mogła wywołać wątpliwości co do przesłanek nabycia lub posiadania prawa do świadczeń (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2016 r., I UK 63/15, Legalis nr 1461035).

Wszystkie te okoliczności powodują, że A. S. był prawidłowo pouczony o okolicznościach powodujących ustanie, zawieszenie lub wstrzymanie wypłaty świadczeń pozostających w zbiegu. To z kolei pozwala uznać, że nienależnie pobierał rentę z tytułu niezdolności do pracy spowodowanej wypadkiem przy pracy wypłaconą w wymiarze 50% w zbiegu z emeryturą w okresie od dnia 1 stycznia 2015 r. do dnia 30 września 2016 r.

Sąd Apelacyjny nie podziela stanowiska Sądu I instancji, że tylko wyraźne pouczenie kierowane do skarżącego polegające na poinformowaniu, że przychód z tytułu członkostwa w radzie nadzorczej powoduje wyłączenie prawa do świadczenia zbiegowego spełniałoby wymogi z art.138 ust.2 pkt. 1 ustawy emerytalnej. W przeciwnym wypadku organ rentowy, aby uwolnić się od zarzutu niewłaściwego czy niejasnego pouczenia o braku prawa do pobieranego świadczenia musiały stosować szczegółowo indywidualne pouczenia odnoszące się do konkretnego stanu faktycznego a taki obowiązek nie wynika z w/w przepisu.

Mając na względzie wyżej przytoczone okoliczności na mocy art.386§1kpc zaskarżony wyrok podlegał zmianie, a odwołanie od decyzji z dnia 30.11.2016r. oddaleniu.

O kosztach zastępstwa procesowego Sąd orzekł na mocy art.98kpc w zw. z §10 ust.1 pkt.2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22.10.2015r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

SSA Sławomir Bagiński SSA Alicja Sołowińska SSA Teresa Suchcicka